

SPRÅKNÄMNDEN FÖR FINLÄNDSKA TECKENSPRÅK – det 85:e mötet

tid fredagen den 9 december 2022, kl. 10.04–14.59

plats Finlands Dövas Förbund, Stora mötesrummet A3.44, 3:e vån, Ljusa huset, Helsingfors (hybridmöte)

närvarande:

medlemmar	Sanna Paasonen	ordförande
	Janne Kankkonen	närvarande kl. 10–14
	Laura Kanto	Zoom-deltagare, kl. 10–11.15, 12.45–14.59
	Lena Wenman	Zoom-deltagare
	Elin Westerlund	Zoom-deltagare, kl. 10–10.45, klo 12.15–14.59

sekreterare Maria Andersson-Koski
Leena Savolainen

gäster	Jenny Derghokasian	Finlands Dövas Förbund r.f.
	Cecilia Hanhikoski	8. §, Zoom-deltagare
	Tarja Kontturi	6. §, Zoom-deltagare
	Päivi Mäntylä	Finlands Dövas Förbund r.f.

tolkar Tomas Uusimäki
Tarja Sandholm

frånvarande: Pekka Pasanen
Thomas Sandholm
Mari Virtanen vice ordförande

PROTOKOLL

§ 1 Mötet öppnas

Ordföranden öppnade mötet kl. 10.04.

§ 2 Mötets laglighet och beslutsförhet

Ordföranden konstaterade att mötet var lagenligt sammankallat och beslutsfört.

§ 3 Mötets föredragningslista

Föredragningslistan godkändes utan ändringar.

§ 4 Justering av föregående mötesprotokoll

Vi justerade det finska och svenska protokollet från föregående möte (det 84:e mötet, 6.10.2022), samt sammanfattningen på finskt teckenspråk. Båda protokollen och sammanfattningen godkändes utan ändringar.

§ 5 Ärenden som rör teckenspråk i kommande regeringsprogram

Vi fortsatte diskutera vilka ärenden Teckenspråksnämnden vill lyfta fram med tanke på Finlands kommande regeringsprogram (se § 6, mötet 6.10.2022). Efter en omfattande diskussion beslöt vi att lyfta fram fyra valteser (se **bilaga 1**):

- Möjligheten att bli teckenspråkig i Finland
- Allmän språkexamen i finskt teckenspråk
- Trygga finansieringen för teckenspråkigt ordboksarbete och språkrådgivning
- Teckenspråkiga program och meddelanden – synlighet och tillgänglighet

§ 6 Magisteravhandling "Kohti selkeämpää viittomista" (Mot ett tydligare teckenspråk)

Tarja Kontturi gästade mötet och presenterade magisteravhandlingen [Kohti selkeämpää viittomista](#): *miten viittomista muutetaan, kun keskustelukumppanina on vain vähän tai jollakin tapaa rajatusti suomalaista viittomakieltä osaava viittomakielinen henkilö?* (på svenska ungefär: Mot ett tydligare teckenspråk: hur tecknandet förändras då samtalspartnern är en teckenspråkig person med begränsade kunskaper i finskt teckenspråk) som hon skrivit vid Jyväskylän universitet.

I Finland finns det inte tidigare forskning i ämnet. För avhandlingen har Kontturi intervjuat tre teckenspråkiga personer som i sin yrkesroll som tolk eller lärare använder sig av lätt teckenspråk. Tolkens kunder har primärt varit invandrare och lärarens kunder barn.

Kontturis syfte har varit att klargöra vilka konkreta förändringar i tecknandet som utmärker lätt teckenspråk. Hon fördelar sina observationer i fem kategorier:

1. Lugnare tempo
 - teckna långsammare och tydligare
2. Kortare sakinnehåll
 - korta meningar
 - endast ett ärende per mening
 - tecknandet följer grammatiken i finskt teckenspråk
3. Undvika bokstavering och i stället använda t.ex.:
 - beskrivande tecken framom namn (KVINNA, GLASÖGON, osv.)
 - teckenspråkiga förklaringar
 - bilder
 - mimik som förtydligar budskapet
4. Beskrivande strategier
 - användning av teckenrummet, övertydlig mimik, gester, pantomim
5. Övriga observationer

- affordanser: kommunikationen och språkinläringen stöds genom att använda sig av saker i omgivningen, såsom föremål, bilder, mat och färger
- munrörelser från ett talat språk undviks ifall mottagaren inte behärskar språket i fråga (särskilt invandrare)
- utnyttja visuella element i omgivningen (logotyper, byggnaders form mm.)
- användning av gester och miner

Diskussion

Det är svårt att fastställa entydiga regler för hur man tecknar lätt teckenspråk, som kunde tillämpas i alla sammanhang. Det handlar snarare om olika sätt att anpassa teckenspråket så att det blir tydligare för specifika personer eller grupper. Därtill kan man dra nytta av andra semiotiska resurser, såsom bilder eller pantomim. I sin avhandling har Kontturi fokuserat på barn och invandrare. En delvis annorlunda språkform kan passa bättre för andra potentiella målgrupper för lätt teckenspråk (t.ex. personer med en funktionsvariation eller en minnessjukdom).

Päivi Mäntylä påpekade hur svårt det kan vara att producera en video på lätt teckenspråk. Eftersom det är omöjligt att få respons av mottagaren betyder det att man på förhand måste försöka föreställa sig målgruppen och anpassa språket enligt den. Om videons målgrupp är brett definierad är uppgiften svår.

I interaktionen med barn inverkar bl.a. barnets ålder, teckenspråkskunskaper och eventuella utmaningar i utvecklingen på både samtal och tolkning. Tolken behöver också kunna bära ett större ansvar för interaktionen ifall barnet är för litet för att göra det.

Vi diskuterade också vilka begrepp som kan användas för att referera till en *lättare* eller *klarare form av teckenspråk*. En begreppsdiskussion borde föras på såväl finskt och finlandssvenskt teckenspråk, som på finska och svenska. Tillsvidare är begreppen inte etablerade och en del varianter känns klumpiga. Vilket begrepp som används kan också har en inverkan på hur den lätta språkformen förstås och uppfattas. Som exempel nämndes den svenska motsvarigheten "lätt språk" som ger andra associationer än finskans *selkokieli* (som i sin tur lätt sammanblandas med svenskans *klarspråk* som på finska motsvaras av *selkeä virkakieli*).

Leena Savolainen föreslog att språkrådgivningen vid Finlands Dövas Förbund tar sig an att fundera på, utveckla och definiera begrepp som rör lätt och klart teckenspråk på både tecknade och talade språk.

§ 7 Övriga ärenden

- a) Statsrådets förordning om ändring av statsrådets förordning om allmänna språkexamina

- I lagreformen har bland annat paragrafer om fusk och administrativa ärenden som sköts av kommissionen för allmänna språkexamina förändrats (bl.a. en del tidigare bestämmelser ska hädanefter ingå i förordningen). Reformen berörde överhuvudtaget inte paragraf 5 i [förordningen](#) som är problematisk ur teckenspråksperspektiv i och med den nuvarande bestämmelsen om språkexaminans delprov.

Teckenspråksnämnden gav inte ett utlåtande om ärendet (tidsfristen löpte ut 28.11.2022). Finlands Dövas Förbund gav däremot ett utlåtande (se **bilaga 2**). Vi konstaterade att nämnden vid fortsatt arbete med ärendet kan använda sig av såväl det [öppna brevet](#) som Teckenspråksnämnden skickat till Utbildningsstyrelsen som av Finlands Dövas Förbunds utlåtande.

- b) [Grundlagsutskottets betänkande](#) om Språkberättelsen 2021 ([Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2021](#))

I betänkandets 11 punkter berör många teckenspråk:

- ... teckenspråkslagen måste beaktas när nya digitala tjänster och system skapas.
- Utmaningar med att anordna teckenspråkstolkning på ett behörigt sätt: det praktiska tillgodoseendet av teckenspråkigas rättigheter ska följas och utvärderas i samband social- och hälsovårdsreformen.
- Trygga barnets rätt till eget språk: varje barn och hans eller hennes familj ska ha möjlighet att få tillräcklig undervisning i teckenspråk.
- I lagen om småbarnspedagogik ska rättigheterna utan dröjsmål tryggas för dem som använder teckenspråk eller behöver tolknings- och översättningshjälp på grund av funktionsnedsättning.

Vi konstaterade att nämnde vid behov återkommer till punkterna som lyfts fram i betänkandet.

§ 8 Examensarbetet "Kohti kuurojen tulkkien monipuolisempaa käyttöä tulkkausalalla."

Cecilia Hanhikoski deltog i mötet på distans och presenterade sitt och Heidi Nybergs gemensamma examensarbete från yrkeshögskolan Humak: [Kohti kuurojen tulkkien monipuolisempaa käyttöä tulkkausalalla](#). (På svenska ungefär: Mot en mångsidigare arbetsbild för döva tolkar). Resultaten av Hanhikoskis och Nybergs studie visar att det finns en efterfrågan på döva tolkar på fältet och att flera tolkningssituationer kunde underlättas genom att använda sig av tolkpar med både en döv och en hörande tolk. Bland tolkanvändare som särskilt behöver döva tolkar lyfter Hanhikoski och Nyberg fram döva barn, invandrare, dövblinda och döva som lever isolerat.

I nämnden väckte Hanhikoskis presentation diskussion om tolkutbildning, behov och arbetsmöjligheter på fältet:

Tolkutbildning

- I den nuvarande tolkutbildningen finns det lite innehåll som riktar sig till döva tolkstuderande. På fältet förväntas döva tolkar till exempel ofta jobba i par med hörande tolkar även om pararbetet inte tränas under utbildningen.
- Nämndmedlemmarna konstaterade att tolkutbildningen behöver förnyas så att den i högre grad förbereder döva tolkstuderande för arbetslivet. Detta skulle i sin tur göra utbildningen mer attraktiv för döva studerande vilket på sikt skulle öka antalet yrkesverksamma döva tolkar på fältet.

Behovet av döva tolkar

- Behovet av döva tolkar är särskilt stort då ärendet som behandlas är svårt, känsligt eller avgörande för en persons rättssäkerhet. I dessa sammanhang är det av högsta relevans att tolken är införstådd med kulturella faktorer och behärskar alla språkliga nyanser på en expertnivå som sällan behärskas av andraspråksanvändare.
- Vikten av döva tolkar poängterades särskilt i relation till döva barn. Kommunikation med döva barn förutsätter både förståelse för de barnens tidiga språkanvändning och förutsätter därtill ett tillräckligt visuellt uttryck som är begripligt för barn. Vidare påpekade nämndmedlemmar att döva barn som är integrerade i allmänundervisning kan växa upp utan kontakt med andra döva och en tolk med teckenspråk som främmande språk som enda språkliga förebild. Fler döva tolkar på fältet, speciellt i samband med småbarnspedagogik och grundskolan, skulle därmed erbjuda fler språkliga förebilder för döva barn.

Döva tolkars arbetsmöjligheter

- Teckenspråksnämnden konstaterade att en stor utmaning i dag är att myndigheter och beslutsfattare inte känner till möjligheterna och fördelarna med döva teckenspråkstolkar. Tvärtom begränsar FPA i allt högre grad tillgången på döva tolkar, även i situationer där de uttryckligen önskas och behövs. Samtidigt erbjuder nuvarande tolkutbildning heller inte nödvändigt stöd för att till fullo utnyttja döva tolkars potential på fältet. Nämndens medlemmar konstaterade att det skulle behövas någon form av kampanj för att sprida information om döva tolkars arbete, samtidigt som tolkutbildningen borde utvecklas.

§ 9 Meddelanden

- a) Leena Savolainen berättade om Finlands Dövas Förbunds arbetsgrupp för revitalisering av teckenspråken (viittomakielten elvytystyöryhmä, ELVIS). Arbetsgruppen som består av arbetstagare (4) och styrelsemedlemmar (4) från

Finlands Dövas Förbund har hittills sammanträtt fem gånger. Gruppen har sammanställt material, kartlagt situationen för teckenspråkig klubbverksamhet, haft långa diskussioner om olika ämnesområden inom revitalisering och sammanställt en preliminär plan för fortsatt verksamhet.

- b) Finlands Dövas Förbund och Finlandssvenska teckenspråkiga rf utarbetar som bäst ett revitaliseringsprogram för finlandssvenskt teckenspråk i samarbete med Undervisnings- och kulturministeriet och Utbildningsstyrelsen. Finlands Dövas Förbund och Finlandssvenska teckenspråkiga har tillsammans formulerat och uppdaterat en språkplan för finlandssvenskt teckenspråk men statliga myndigheter har gett uttryck för att det inte finns resurser för att skapa ett revitaliseringsprogram. I november 2022 förändrades ändå situationen.
- c) Unescos nya webbplats *World Atlas of Languages* är ännu under arbete. På webbplatsen kommer bland annat information om hotade språk i världen att publiceras.
- [Reklam för den nya databasen](#)
 - [UNESCO World Atlas of Languages Summary document](#)
 - [Webbplats med samlad information om språk: Multilingualism and language diversity.](#)

Unesco har också nyligen lanserat en [förnyad webbplats](#) där en mängd publikationer med anslutning till Unescos arbete finns tillgängligt.

- d) Janne Kankkonen deltog i Mikaela & Tomas avsnitt *Över hundra år gamla tecken vaknar till liv genom modern teknik*, [Yle Arenan 12.11.2022](#). Kankkonen intervjuades om arbetet med material från Finlands första teckenspråksordbok (1910–16).
- e) Statsrådet tillsatte [arbetsgrupp](#) för att inleda teckenspråkigas sannings- och försoningsprocess.
- f) Läroämnet nordiska språk vid Helsingfors universitet ordnade symposiet [Med rätt att teckna. Symposium om finlandssvenskt teckenspråk](#) 3–4.11.2022. Flera av Teckenspråksnämndens medlemmar hade deltagit i symposiet och beskrev det som mycket lyckat. Symposiets presentationer gav en fin översikt över vad som hänt i relation till forskning, undervisning, tolkning och revitalisering av finlandssvenskt teckenspråk under de senaste 20 åren. Symposiet besöktes av cirka 100 deltagare.
- g) Projekt Vikke ordnade en temadag kring teckenspråksundervisning (*Näkökulmia lasten ja perheiden viittomakielen opetukseen*) 1.12.2022. På förmiddagen genomfördes en workshop och på eftermiddagen hölls ett seminarium om undervisning för familjer som också kunde följas på webben.
- h) Wenman, Lena 2022. [Tidslinje och tecknets rörelse i finlandssvenskt teckenspråk. En korpusbaserad studie](#). Stockholm University, Faculty of Humanities, Department of Linguistics, Sign Language.

§ 10 Följande möte

Sekreterarna skickar en Doodleförfrågan för att fastlå tidpunkten för vårens två möten.

§ 11 Mötet avslutas

Ordförande avslutade mötet kl. 14.59.

Vid protokollet

Justerat av

Maria Andersson-Koski
sekreterare

Sanna Paasonen
ordförande

Bilaga 1. Teckenspråksnämndens möte 9.12.2022, § 5 Ärenden som rör teckenspråk i kommande regeringsprogram (exaktare formulering av ämnen)

1) Möjligheten att bli teckenspråkig i Finland

Hemundervisning i teckenspråk

Bland familjer där ett barn föds dövt eller med en hörselnedsättning är det enbart en liten andel som får hemundervisning i teckenspråk. Och också för dessa familjer erbjuds primärt enbart undervisning i tecken som stöd. En del familjer har ingen som helst kontakt med teckenspråk.

⇒ Hemundervisning i finskt eller finlandssvenskt teckenspråk ska erbjudas alla familjer i vilka det fötts ett barn med hörselnedsättning.

Teckenspråkiga språkmiljöer för barn

Ett språk lär man sig genom att använda det med andra. Trots detta integreras i dag så gott som alla teckenspråkiga barn i en närskola där barnet ofta kan vara den enda teckenspråkiga eleven. Situationen är liknande på daghemmen. Coda-barn (hörande barn till döva föräldrar) och soda-barn (hörande syskon till döva barn) teckenspråkighet beaktas vanligen överhuvudtaget inte.

⇒ Kommunerna behöver finansiering både för att starta upp teckenspråkiga daghemsgrupper och för att centrera undervisningen för teckenspråkiga elever i en specifik skola i kommunen. Vid behov kan dessa tjänster också erbjudas i en närliggande kommun. Ytterligare behövs finansiering för att utveckla och erbjuda distansundervisning för teckenspråkiga elever.

Undervisningsmaterial i teckenspråken

I lärokursen *teckenspråk och litteratur* finns inte en enda tryckt eller digital lärobok för vare sig grundskolan eller andra stadiets utbildning. Lärarna sammanställer allt undervisningsmaterial själva. Detsamma gäller för teckenspråkig förskoleundervisning.

⇒ Det behövs en omfattande och realistisk (genomförbar) plan för att producera undervisningsmaterial i både finskt och finlandssvenskt teckenspråk. Produktionen av läromedel enligt planen ska inledas omedelbart.

2) Allmän språkexamen i finskt teckenspråk

Beskrivningar av färdighetsnivåerna och bedömningskriterierna för finskt teckenspråk (se [Suomalaisen viittomakielen taitotasokuvaimet ja](#)

[arviointikriteerit på finska och finskt teckenspråk](#)) färdigställdes 2019 (arbetet inleddes redan 2012). Därefter har ärendet inte framskridit.

Ytterligare behövs

- en förändring av [förordningen om allmänna språkexamina](#) – i nuvarande förordning består delproven av talförståelse, muntlig framställning, textförståelse och skriftlig framställning
- en webbplattform som lämpar sig för det teckenspråkiga provet
- sammanställning av provmaterial
- rekrytering och utbildning av examinatorer

Varför behövs en språkexamen?

För närvarande finns det inget officiellt sätt att påvisa kunskaper i finskt (eller finlandssvenskt) teckenspråk. Behovet av ett officiellt intyg över språkkunskaperna är ändå stort:

- Finlands Dövas Förbund ansvarar tillfälligt för den bedömning av teckenspråkskunskaper som krävs för ansökan om finskt medborgarskap. Det tillfälliga arrangemanget är ändå inte till kvaliteten jämförbart med andra allmänna språkexamina. Finlands Dövas Förbund får heller inget stöd för att utföra bedömningen.
- De som söker arbete inom teckenspråksbranschen befinner sig i en ojämlig position eftersom en del helt kan sakna intyg över sina teckenspråkskunskaper. I samband med till exempel FPA:s upphandling om tolktjänst borde ändå företag som erbjuder teckenspråkiga översättnings-, tolknings- och undervisningstjänster kunna påvisa personalens språkkunskaper på ett jämförbart sätt.

3) Trygga finansieringen för teckenspråkigt ordboksarbete och språkrådgivning

Undervisnings- och kulturministeriet (UKM) har hotat med att kraftigt skära ner finansieringen för språkrådgivning och ordboksarbete på finskt och finlandssvenskt teckenspråk. Om detta sker fortsätter arbetet enbart för en anställd med finska som modersmål. I praktiken skulle detta innebära slutet för såväl språkrådgivningen som ordboksarbetet i och med att båda arbetena kräver modersmålskompetens i fyra språk.

⇒ **Den nuvarande finansieringen måste tryggas!**

Varför behövs ordböckerna och språkrådgivningen?

- Suvi-ordböckerna utgör ovärderliga källor för teckenspråksanvändare och studenter. Ordböckerna redigeras med omsorg och uppdateras kontinuerligt.

- Teckenspråksrådgivningen är en viktig och mycket uppskattad tjänst som sedan den grundades 2019, årligen svarar på hundratals frågor om finskt och finlandssvenskt teckenspråk. Något som gör tjänsten unik är att den erbjuder teckenspråkig service fullt ut: det är alltså möjligt att både ställa frågor och få svar på teckenspråk.

4) Teckenspråkiga program och meddelanden – synlighet och tillgänglighet

- Teckenspråkiga program och meddelanden är ofta svåra att hitta på myndigheters webbplatser.
 - Teckenspråken saknas ofta som alternativ i språkmenyn och i många fall förutsätts användaren själv känna till att det finns teckenspråkigt material för att hitta det på separata webbplatser (såsom Youtube).
- Efterfrågan på fler TV-program med integrerad teckenspråkstolkning
 - Teckenspråkstolkning till tv-program erbjuds ofta i form av separata sändningar som visas på servicebolagets webbplats eller på en mobilapplikation. Att hitta den tolkade sändningen och att använda olika program och applikationer kan vara utmanande. En fördröjning i sändningshastigheten på webben gör dessutom att det inte går att följa tolkningen parallellt med TV-sändningen.
- Det behövs fler teckenspråkiga barnprogram, speciellt sådana som visas i direktsändning på TV och inte enbart finns tillgängliga på webben.
- Exempel på lyckade arrangemang:
 - Yle: riksdagens frågestund och direktsända presskonferenser om coronapandemin (tolken syns i en ruta i själva tv-sändningen)
 - På [FPA](#):s webbplats är det numera möjligt att hitta teckenspråkig information direkt via språkmenyn.

Bilaga 2. Teckenspråksnämndens möte 9.12.2022, § 7 Övriga ärenden, a).

Finlands Dövas Förbunds utlåtande om "Statsrådets förordning om ändring av statsrådets förordning om allmänna språkexamina"

Finlands Dövas Förbund rf har bekantat sig med regeringens proposition HE 230/2022, Kulturutskottets betänkande 23.11.2022 (SiVM 18/2022) samt med begäran om utlåtande om ändring av statsrådets förordning om allmänna språkexamina. Förbundet har varken kommentarer till ärendet som gäller fusk eller till administrativa förändringar som gäller examensverksamheten.

Däremot upprepar Finlands Dövas Förbund rf tidigare krav på att ministeriet snarast ska förbereda de förändringar som krävs för att allmänna språkexamina också ska omfatta finskt teckenspråk.

Mer än 10 år har nu förflutit sedan Utbildningsstyrelsen lät sammanställa rapporten *Selvitys viittomakielen sisällyttämisestä yleisiin kielitutkintoihin* (Raportit ja selvitykset 2012:9).

Förberedelserna startade 2013 vid Centralen för tillämpad språkforskning vid Jyväskylä universitet och [beskrivningar av färdighetsnivåerna och bedömningskriterierna för finskt teckenspråk](#) validerades 2017–2018 utifrån den europeiska referensramen. Beredningen har beaktat behovet av digitalisering av allmänna språkexamina, vilket är nödvändigt med tanke på de tecknade språkens karaktär.

Den nuvarande situationen beskrivs i en artikel (2019) som följande (citatet är fritt översatt från finska):

"Examen i finskt teckenspråk förutsätter förändringar i förordningen om allmänna språkexamina. I förordningen måste de färdigheter som skiljer teckenspråk från andra språk i språkexamina klargöras. En förändring av förordningen underlättas av att de tre färdighetsområden som utmärker teckenspråk (förståelse av teckenspråk, självständig produktion av teckenspråk och samtal på teckenspråk) beskrivs i de nyss färdigställda beskrivningarna av färdighetsnivåer och bedömningskriterier." (Ahola, S., Ohranen, S. & Neittaanmäki, R. 2019). Om utvecklingen av färdighetsnivåer och bedömningskriterier för finskt teckenspråk för allmänna språkexamina, se [Kieli, koulutus ja yhteiskunta, 10\(2\)](#)

Finlands Dövas Förbund rf instämmer med ståndpunkten som presenteras av forskarna vid Jyväskylä universitet i den ovannämnda artikeln (citat fritt översatt från finska) "Nu krävs enbart en politisk vilja för att förordningen ska förändras och en examen bli möjlig, vilket vi redan väntat på i årtal." Behovet av en examen på finskt teckenspråk har ytterligare ökat i och med vågen av döva invandrare från Ukraina. Bland invandrarna finns också teckenspråkiga barn i en ålder som omfattas av läroplikt.

Migrationsverket och förbundet har kommit överens om att bedömningen av språkkunskaper i anslutning till ansökan om finskt medborgarskap, tillfälligt ska utföras av Finlands Dövas Förbund rf. För uppdraget får Finlands Dövas Förbund rf däremot inget stöd.

Arrangemanget kan inte ses kvalitativt hållbart med tanke på de allmänna språkexaminans betydelse.